

**Emrah BOZOK (2021). Temizliğin Türkçesi. İstanbul: Hiperyayın.
ISBN:978-625-7339-22-3.**

Filiz DEMİRÖZ*

Dil, insanlar arasında iletişimi sağlama aracı olmanın yanı sıra kültürel aktarımı da sağlamaktadır. Dil ile kültür birbirini beslemekte ve birlikte ilerlemektedir. Türk dili köklü bir geçmişe sahip olup gelişmiş bir dil olmakla birlikte bu gelişmişlik düzeyi kültürel olarak da dile yansımış, söz varlığında kendini göstermiştir. Dilde kavram alanı, birbiri ile ilişkili kelimelerin birlikte tasavvur edilmesidir. Eski Türkçeden günümüze Türk kültüründe temizlik kavramı, üzerinde oldukça az durulan bir konu olarak pek işlenmemiştir. Türk kültüründe temizlik kavramı bağlamında bazı çalışmalar yapılmış olsa da filoloji açısından ele alınmamıştır. Emrah Bozok'un *Temizliğin Türkçesi* adlı kitabı, Eski Türkçeden Çağdaş Türk Lehçelerine kadar Türkçenin temizlik kavram alanına ait söz varlığını ortaya koyarak bu alanda önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Temizliğin Türkçesi; Giriş, Yedi Ana Bölüm ve Sonuç olarak üç kısma ayrılmıştır. Her bir bölüm kendi içerisinde alt başlıklara ayrılarak ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Konu ile ilgili kelimeler tarihî Türk dili alanından ve dönem sözlüklerinden yararlanılarak tespit edilmiş ve kronolojik sıra ile yapı bakımından değerlendirilmesi yapılmıştır. Akabinde her bir kelime Çağdaş Türk Lehçelerinde de karşılıkları verilerek lehçeler arası etkileşim ile Türkçenin zenginliğinin vurgusu yapılmıştır.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 28.07.2021; Yayına Kabul Tarihi: 15.08.2021

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, GİRESUN; ORCID: 0000-0003-0333-8659, E-posta: dmrz.filizz@gmail.com

Giriş bölümünde, Emrah Bozok; araştırmanın konusunu, amacını ve önemini, kapsamını ve yöntemini kaleme almıştır.

Yedi ana alt başlığa ayrılan kısımda; Temizlik Kavram Alanı, Kişisel Temizlik, Kılık-Kıyafet Temizliği, Gıda Temizliği, Çevre Temizliği, Temizlik İle İlgili Kullanım Alanları, Temizlik İle İlgili Meslekler yer almıştır. Bu bölümlerden her biri kendi içerisinde sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Temizliğin Kavram Alanı; Temiz Kavramı ve Temizlik Kavramı olarak ikiye, Kişisel Temizlik; Beden Temizliği, El Yüz Temizliği, Ağız ve Diş Temizliği, Tüy Temizliği olmak üzere dörde ayrılmış olup bu başlıklar da alt başlıklara ayrılmıştır. Kılık Kıyafet Temizliği bölümünde geniş bir tanımlamanın ardından konu ile ilgili söz varlığına yer verilmiştir. Gıda Temizliği; Yiyecek İçecek Temizliği, Kap-Kacak Temizliği, Kap- Kacak Temizliğine Ait Araç Gereçler olarak üçe ayrılmış, Çevre Temizliği bölümünde direkt olarak söz varlığına geçilmiştir. Temizlik İle İlgili Kavram Alanları, Doğal Alanlar ve Mimari Alanlar olmak üzere iki bölümde incelenmiştir. Son bölüm olan Temizlik İle İlgili Meslek Adları ise sırası ile Beden Temizliği, Çevre Temizliği, Gıda Temizliği, Kılık Kıyafet Temizliği, Kap-Kacak Temizliği, Tüy Temizliği İle İlgili Meslek Adları olarak altı başlığa ayrılmıştır.

Temizliğin Türkçesi, Türk dilinin temizlik kavram alanına sahip geniş söz varlığını ortaya koymaktadır. Temizlik kavramına ait olan *ak* sözcüğü ile değerlendirme başlamış ve tüy temizliği ile ilgili olan "*üzgırhan*" sözcüğü ile söz varlığı incelemesi son bulmuştur. İlgili söz varlığı değerlendirilirken sözcüğün Eski Türkçe döneminden günümüze geçirdiği değişimler ve kelimenin mecaz anlamları da ele alınmıştır. Mesela Tonyukuk Yazıtında "temiz olmak" anlamıyla görülen *arığ* kelimesi, metinlerde geçtiği bağlama göre değerlendirilmiştir: "*yanalım arığ ubutu yeg*" "*Dönelim! (yenilip şerefimizi kirletmektense) temiz utanç ifadesi daha iyidir*". Daha sonra kelimenin Eski Uygur Türkçesinde sıkça kullanılan bir kelime olduğuna, Orta Türkçe döneminde /-g/>/-v/ değişimine uğradığına değinilmiş ve sözcüğün *aruw*, *aruu*, *ériq* vb. gibi Çağdaş Türk Lehçelerindeki durumu da gösterilmiştir. Diğer bir örnek olarak *kumgan* sözcüğü verilebilir. Eski Türkçe döneminden itibaren kullanılan bu sözcük "güğüm, ibrik" anlamı taşımaktadır. Kâşgarlı Mahmud "Türkler ise güğüme kumgan (derler)" şeklinde bir açıklama yapmıştır. Yine Orta Türkçe döneminde de *kumgan* kelimesinin varlığı görülmüş ve akabinde Çağdaş Türk Lehçelerinde *kumgan*, *quman*, *qumğan* şekillerinin kullanıldığı belirtilmiştir. Bir hayli kapsamlı olan bu çalışmada temizlik ile ilgili olan her bir kelime ele alınıp titizlikle tasnif edilmiş ve ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

Emrah Bozok'un *Temizliğin Türkçesi* adlı kitabında, temizlik kavramı ile ilgili olan her bir kelime tasnif edilerek tematik olarak ele alınmış, yapı bakımından incelenmiş ve Türk lehçeleri ile karşılaştırılması yapılmıştır. Konu ile alakalı oldukça geniş bir söz varlığı ortaya konulmuş olup toplam 1.170 kelime değerlendirilmiş, Türk dil ve kültüründe temizliğin önemi, söz varlığı bağlamında ortaya konulmuştur. Temizlik konusu ile alakalı yapılan çoğu çalışmanın aksine geçmişten günümüze ilgili kavram alanına ait tüm söz varlığını ortaya koyması açısından eser, son derece kıymetlidir.

Emrah Bozok'un *Temizliğin Türkçesi* adlı eseri Türklük Bilgisi alanına kazandırdığı için teşekkür ederiz.